

Vergaderjaar 2021–2022

29 279

Rechtsstaat en Rechtsorde

F

**BRIEF VAN MINISTER VOOR RECHTSBESCHERMING EN DE
MINISTER VAN BINNENLANDSE ZAKEN EN
KONINKRIJKSRELATIES**

Aan de Voorzitter van de Eerste Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 3 december 2021

Het belang van onze democratische rechtsstaat en de urgentie tot versterking ervan heeft de indringende aandacht van uw Kamer, de Tweede Kamer en van het kabinet, onder meer als gevolg van het rapport «Ongekend onrecht» van de Parlementaire ondervragingscommissie kinderopvangtoeslag (POK). Het kabinet noemde de bevindingen van dat rapport een zwarte bladzijde in de geschiedenis van de Nederlandse overheid en heeft bijna 90 acties ingezet om de problemen aan te pakken en zo het geschade vertrouwen van de burger in de overheid terug te winnen.¹

Een van die acties betreft de voorbereidingen voor de instelling van een staatscommissie rechtsstaat, voortvloeiend uit de motie-Omtzigt/Van Dam. Deze motie vraagt de regering om voorbereidingen te treffen om een staatscommissie in te stellen die in brede zin het functioneren van de rechtsstaat analyseert en met voorstellen komt om deze te versterken.²

In deze brief informeren wij u graag nader hierover en bieden wij u een conceptopdracht met bijlagen voor deze in te stellen staatscommissie rechtsstaat aan, zoals ook toegezegd door de Minister-President bij de Algemene Politieke Beschouwingen in de Tweede Kamer.³

Ter inspiratie van de voorbereiding van de opdrachtformulering hebben wij op 5 juli jl. een informeel rondetafelgesprek georganiseerd met deelnemers vanuit de drie staatsmachten. In de motie Omtzigt/Van Dam heeft de Tweede Kamer immers onder andere overwogen dat in het rapport «Ongekend onrecht» wordt geconstateerd dat bij de uitvoering van de kinderopvangtoeslag grondbeginselen van de rechtsstaat zijn

¹ Kamerstukken II 2020/21, 35 510, nr. 4.

² Kamerstukken II 2020/21, 35 510, nr. 12.

³ Handelingen II 2021/22, nr. 3, item 5, p. 35.

geschonden en dat deze constatering betrekking heeft op zowel de wetgevende, de rechtsprekende als de uitvoerende macht.

Dit gesprek gaf het kabinet waardevolle inbreng voor het opstellen van een conceptopdracht aan de staatscommissie. Op basis daarvan heeft op 4 november jl. nog een afzonderlijk gesprek plaatsgevonden met de bij de bijeenkomst van 5 juli jl. aanwezige vertegenwoordigers van de rechtsprekende instanties. Het verslag van dat gesprek is gevoegd als bijlage bij deze brief. Het kabinet hecht er waarde aan dat bij een opdracht voor een staatscommissie die adviezen geeft over de verhoudingen tussen de staatsmachten, de reflecties vanuit de rechtsprekende instanties uitdrukkelijk betrokken worden. Ook vanuit de rechtsprekende instanties zelf is deze wens nadrukkelijk naar voren gebracht.

Het kabinet heeft in de conceptopdracht de versterking van de positie van burgers in onze democratische rechtsstaat vooropgesteld, met als doel die positie daadwerkelijk te gaan versterken. Gegeven dit doel hecht het kabinet eraan dat de inbreng van burgers bij het onderzoek van de staatscommissie verzekerd is en dat het eindrapport inzicht geeft in hoe die inbreng tot stand is gekomen.

Door de vertegenwoordigers van de rechtsprekende instanties werd in dat kader het belang benadrukt van een voortdurende dialoog met vertegenwoordigers van de beide andere staatsmachten, waarvoor in ieder geval van belang is dat er een betere informatie-uitwisseling op gang komt tussen de staatsmachten. Niet alleen om de eigen rollen beter te kunnen vervullen, maar ook om de onderlinge wisselwerking tussen de staatsmachten te bevorderen. Het zou goed zijn als de staatscommissie dat proces kan ondersteunen door praktische adviezen te geven. Het kabinet onderschrijft deze noties en heeft ze dan ook een plek gegeven in de formulering van de conceptopdracht.

Ook wordt in de conceptopdracht in het bijzonder aandacht gevraagd voor advisering over het mechanisme van een rechtsstaatagenda, tot ontwikkeling waarvan de Raad voor het openbaar bestuur heeft geadviseerd.⁴ Een dergelijke agenda zou volgens de Raad voor het openbaar bestuur tot doel moeten hebben een rechtsstatelijke cultuur te bevorderen bij overheid en samenleving, en onder andere een programma moeten bevatten met daarin concrete maatregelen ter versterking van de rechtsstaat in Nederland, waaronder het verduidelijken van de institutionele verhoudingen. De agenda zou periodiek kunnen worden beschouwd, aldus de Raad.

Het kabinet heeft in zijn opdrachtformulering rekening willen houden met de initiatieven naar aanleiding van het rapport «Ongekend onrecht» en andere initiatieven die raken aan het functioneren van de democratische rechtsstaat, die vanuit elk van de drie staatsmachten worden ondernomen. Het gaat daarbij in ieder geval ook om het rapport van de Venetiëcommissie van de Raad van Europa, uitgebracht op 18 oktober 2021.⁵ Daarmee is gevolg gegeven aan een verzoek van de Tweede Kamer, voortvloeiend uit de motie Omtzigt c.s.⁶, om advies uit te brengen over de rechtsbescherming van burgers in Nederland, met name onder

⁴ Raad voor het openbaar bestuur (ROB), *Een sterkere rechtsstaat. Verbinden en beschermen in een pluriforme samenleving 2020*, en kabinetsreactie op dat advies: Kamerstukken II 2021/22, 29 279, nr. 684.

⁵ Advies Venetiëcommissie, CDL-AD(2021)031-e.Netherlands – Opinion on the Legal Protection of Citizens, adopted Venice Commission at its 128th Plenary Session (Venice and online, 15–16 October 2021). Zie Kamerstukken II 2021/22, 35 510, nr. 85 + bijlage.

⁶ Kamerstukken II 2020/21, 35 510, nr. 11.

het bestuursrecht, en over het stelsel van macht en tegenmacht in theorie en praktijk, inclusief de Staten-Generaal en de rechterlijke macht. Het advies van de Venetiëcommissie concludeert dat Nederland over het algemeen een goed functionerende rechtsstaat is, met sterke democratische instellingen en doet dertien aanbevelingen aan de drie staatsmachten om de rechtsstaat nog verder te versterken. Het kabinet stelt voor dat de in te stellen staatscommissie het advies van de Venetiëcommissie betreft bij de uitvoering van haar opdracht. Overigens volgt er ook nog een kabinetsreactie op de aanbevelingen uit het advies die de regering aangaan, zoals toegezegd tijdens de begrotingsbehandeling van Justitie en Veiligheid van 25 november jl.

Naast de zojuist benoemde moties van de Tweede Kamer zijn er meer initiatieven genomen in reactie op het rapport «Ongekend onrecht». Verschillende van deze initiatieven en ook andere actuele rapporten en adviezen zijn in het kader van de voorbereidingen voor de staatscommissie geïnventariseerd. Deze als niet uitputtend bedoelde inventarisatie is opgenomen in de bijlage bij de conceptopdracht. Enerzijds kunnen deze initiatieven worden benut door de staatscommissie als basis voor haar verdere werkzaamheden. Anderzijds ligt het in de rede dat de staatscommissie zich juist niet hoeft te buigen over vraagstukken die recent nog onderwerp van advisering zijn geweest.

Ten slotte zij opgemerkt dat het kabinet hecht aan een zo praktisch mogelijk advies en daarom de staatscommissie vraagt om met zo concreet mogelijke en praktisch toepasbare voorstellen te komen.

Een gelijkkluidende brief wordt verzonden naar de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal.

De Minister voor Rechtsbescherming,
S. Dekker

De Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties,
K.H. Ollongren